

ELS EFECTES DE LA CRISI A BALEARS (XIII)

LA DESCOHESIÓ SOCIAL EN EL MERCAT LABORAL DE BALEARS (UN BALANÇ DELS CINC ANYS DE CRISI)

*El número 16 de **TEMES SOCIOECONÒMICS GADESOS** està dedicat a fer un balanç amb les dades de l'EPA del quinquenni de crisi (2008 – 2012) del mercat laboral de les Illes Balears. Ho fem des d'una doble perspectiva. En primer lloc veurem l'evolució de les dades bàsiques més rellevants des d'un punt de vista quantitatiu, i en segon lloc observarem les dades que ens permeten parlar de símptomes de descohesió social a les Illes Balears.*

*Val a dir que la relació entre risc de pobresa i mercat laboral i el procés d'empobriment de la població balear, s'han tractat específicament en els números **14** i **13**, respectivament, d'aquesta publicació i que l'**anterior TEMES SOCIOECONÒMICS GADESOS** estava dedicat al balanç dels cinc anys de crisi del mercat laboral illenc amb les dades dels registres del SOIB i de la TGSS. En aquesta ocasió posam el focus a uns altres indicadors, majoritàriament associats als canvis que s'estan produint en el mercat de treball. Per una altra banda a l'hora de fer balanç s'empra una altra font estadística -l'EPA- que és la que forma part d'Eurostat i, per tant, la que té la solidesa i aval internacional. Ambdues qüestions ens permeten tancar aquesta sèrie d'anàlisis del que ha passat en el mercat de treball illenc en el darrer quinquenni i sobre les dificultats de la majoria de la societat per sobreviure a la crisi i a les polítiques que s'apliquen per fer-li front.*

*La vocació de flaix d'aquesta publicació s'ha d'accentuar en aquesta ocasió donat que la informació que es podria incloure és molt nombrosa. Però cal recordar que amb **TEMES SOCIOECONÒMICS GADESOS** no pretenem fer un estudi a fons del tema tractat, sinó únicament posar a l'abast dels lectors i lectores una informació bàsica, comentar-la i realitzar alguna proposta per a donar elements que inciten al debat a sectors amplis (no especialitzats) de la nostra societat.*

En qualsevol cas, l'equip de la Fundació Gadeso ens donam per satisfets si, al manco, hem aconseguit que el contingut sigui del vostre interès.

1.- Introducció:

La resposta neoliberal a l'àmbit polític, així com la idea dominant -el que s'anomena "*mainstream*"- als sectors acadèmics a les manifestacions de la crisi en el mercat laboral és únicament l'abaratiment dels costos laborals. La gran solució, quasi bé única, és més desregulació de les institucions de protecció del treball (acomiadament, negociació col·lectiva, etc.) i major flexibilització del funcionament de les empreses (inseguretat en la contractació, disponibilitat de la jornada laboral, subcontractació, etc.). Malgrat la seva demostrada productivitat, la *flexiseguretat* (flexibilitat per a l'empresa, combinada amb seguretats per als treballadors) sembla una utopia.

Aquesta dinàmica qüestiona de soca-rel l'Estat del Benestar tal i com l'hem conegut en les darreres dècades. En cap cas és pot menystenir que la centralitat del treball en la nostra societat ha estat de tal magnitud que la majoria de les institucions del benestar estan lligades a trajectòries laborals amb estabilitat i retribució suficient. Tant la capacitat de consum del dia a dia, com els drets de futur, com ara les pensions, és el que es posa en qüestió amb les polítiques socials i laborals que s'apliquen en les que el treball sembla ser una qüestió marginal. La nova centralitat és la competitivitat a qualsevol preu, com ho posa de manifest la devaluació interna que es comença a produir amb la darrera Reforma Laboral.

En qualsevol cas el que sembla irrefutable són les noves realitats en el mercat de treball, que poden derivar en riscos de pobresa i malbaratar el grau de benestar de la nostra societat: atur estructural i de llarga durada, treballs de baixa remuneració, i noves formes de precarització laboral.

Per copsar aquestes noves tendències sociolaborals no hi ha millor instrument estadístic que l'EPA, entre altres coses perquè ha adaptat la seva metodologia tantes vegades com ha estat necessari als canvis sociològics i a les exigències internacionals. És cert que amb mostres relativament petites, com és el cas de les Balears, allò més important no és fixar-se en una dada concreta i el que realment importa són les tendències. En qualsevol cas, no ens podíem estar de dedicar un número de TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO a les grans xifres de l'EPA referides als cinc anys de crisi en el Mercat Laboral de Balears i als símptomes de descohesió social associats al treball.

Per acabar aquestes paraules introductòries, val a dir que la important estacionalitat econòmica i laboral de les Illes Balears, fa especialment escaient que les anàlisis de les tendències es facin amb les xifres mitjanes anuals.

2.- Les xifres més rellevants:

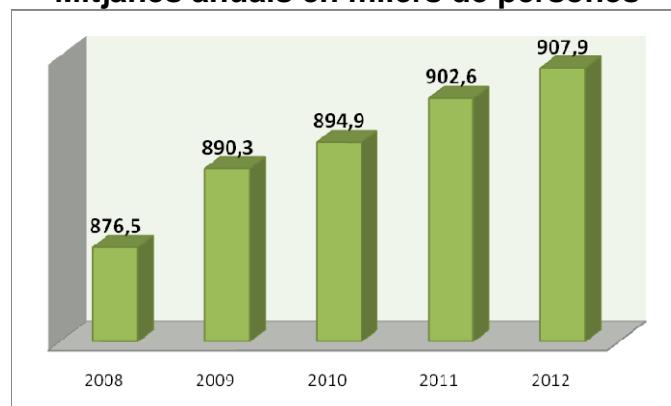
Dada	Valor any 2012	Variació any anterior (2012/2011)	Variació quinquenni (2012/2008)
Població aturada	140.200	8,80%	142,60%
Taxa d'atur	23,17	1,30%	12,99%
Població assalariada	368.800	-1,40%	-11,20%
Taxa d'ocupació	51,18%	0,15%	-6,96%
Persones en atur llarga durada (més 1 any)	61.400	34,40%	890%
Persones en atur llarga durada (més 2 any)	32.100	46,60%	1589%
Taxa d'atur de llarga durada	10,41%	2,43%	9,20%
Llars amb tots els actius en atur	38.300	2,30%	192%
% de temporalitat	24,10	-2,70%	-4%
Població assalariada a temps parcial	55.900	7,50%	20,50%
Treballadors autònoms *	62.000	13,30%	12,10%

*Treballadors independents i empresari sense treballadors

3.- Les dades generals:

La primera dada a tenir en compte és la de la població total en edat de poder incorporar-se al mercat de treball. És important perquè a partir d'ella es calculen algunes de les taxes més rellevants que comentarem a aquestes pàgines. A la gràfica següent es pot comprovar un augment poblacional que s'ha moderat en el darrers anys. En el quinquenni l'augment ha estat del 3,6% i en el darrer any del 0,6%.

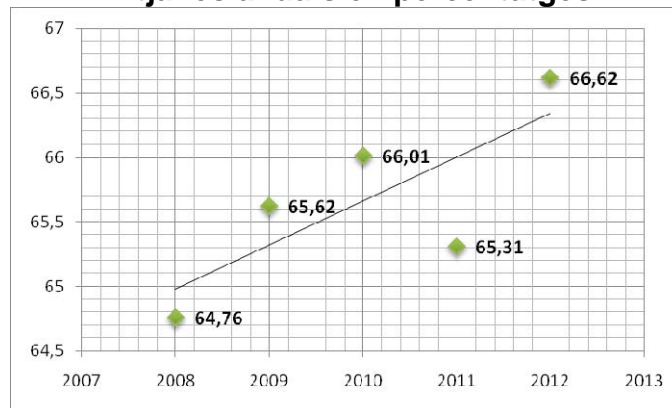
POBLACIÓ DE 16 I MÉS ANYS
Mitjanes anuals en milers de persones

La població activa esta formada per les persones de 16 o més anys que, durant la setmana en que es realitza l'entrevista, fan feina o estan en condicions de fer-ne. Aquesta població se subdivideixen en ocupats i aturats. La taxa d'activitat és, idò, el percentatge d'aquest grup sobre el total de població en edat de ser activa. A Balears aquesta taxa d'activitat, malgrat la crisi, es manté entorn al 66%. Durant el quinquenni ha crescut un 2,16% i l'any 2012 tingué un creixement del 1,31% en relació a l'any anterior.

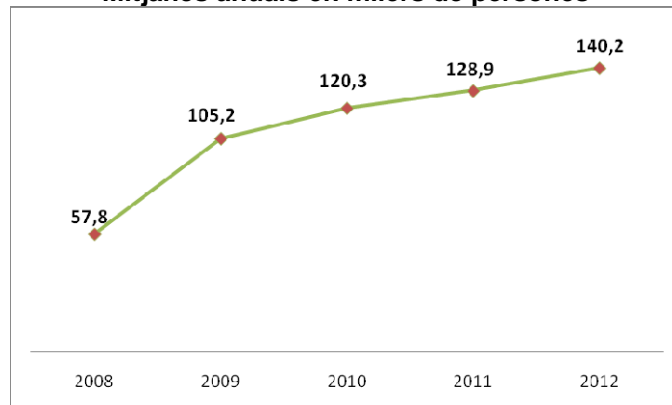
És a dir a les Illes Balears, tot i les dificultats que la crisi provoca, hi ha ganades i necessitat creixents d'incorporar-se al mercat laboral.

TAXES D'ACTIVITAT
Mitjanes anuals en percentatges

Les dues gràfiques següents il·lustren l'abast de la crisi en el mercat laboral il·lenc. En termes absoluts l'atur no ha deixat de créixer, i ho ha fet en un espectacular 142,6% en el quinquenni, i en un no menyspreable 8,8% en el darrer any.

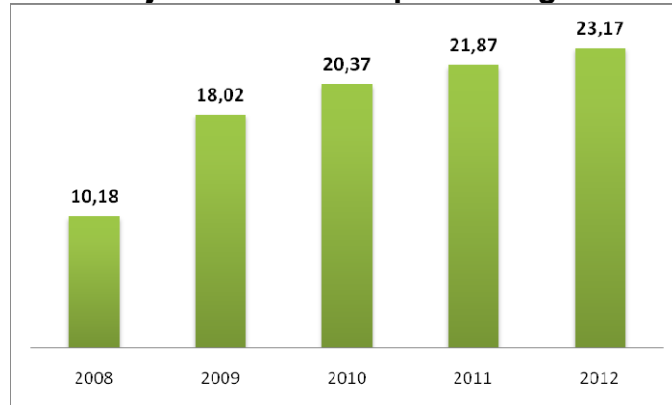
POBLACIÓ ATURADA
Mitjanes anuals en milers de persones

Tingui's present que la taxa de desocupació es calcula amb el nombre de persones aturades dividit per la població activa (la que fa feina o està en condicions de fer-ne). No és un percentatge de persones aturades sobre el total de la població (inclou, a més de persones actives, a les inactives, és a dir, jubilats i pensionistes, rendistes, persones amb incapacitat permanent per treballar, estudiants i persones que realitzen labors no remunerades a la llar). Per això és la xifra més rellevant a tot arreu per avaluar l'estat de l'economia i del mercat de treball.

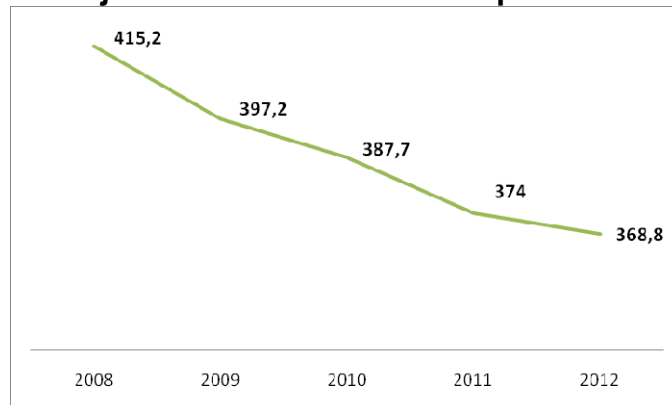
A les Illes Balears, des de que s'inicià la crisi, no ha canviat la tendència alcista. L'estirabot del quinquenni ha estat de gairebé tretze punts (12,99%) i, lluny de canviar de tendència, l'any 2012 aquesta taxa puja un 1,3% en relació a l'any anterior.

TAXES D'ATUR Mitjanes anuals en percentatges

Aquests mals resultats en la taxa d'atur s'expliquen a les dues properes gràfiques.

POBLACIÓ ASSALARIADA Mitjanes anuals en milers de persones

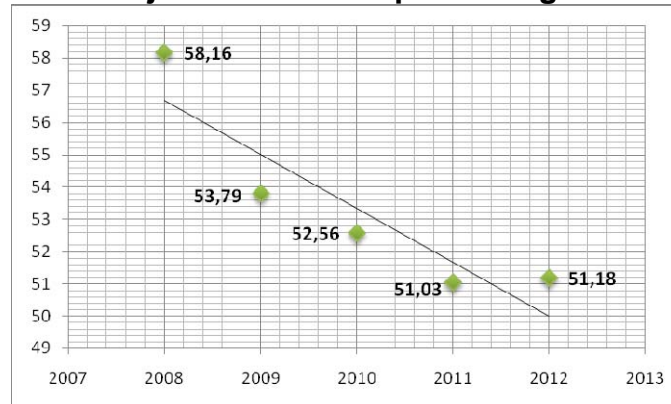
Val a dir que la Població Assalariada és aquella població ocupada que treballa per compte alié, tant en el sector privat com en el públic. Des de l'any 2008, no ha aturat de caure el nombre de persones que treballen a les Illes Balears. Hi ha dues raons: la primera i més importat és la destrucció d'ocupació i l'altra, que més endavant analitzarem, és la transformació de persones assalariades per compte alié a la situació de més precarietat de TRADE (treballadors autònoms dependents).

En qualsevol cas la població assalariada del quinquenni cau un 11,2% i en el darrer any un 1,4% en relació a l'any 2011 .

Una altra dada cabdal és la taxa d'ocupació, és a dir, la relació entre la població ocupada i la població econòmicament activa (que està en condicions de formar part del mercat laboral). Idò la gràfica següent ens mostra que a Balears la tendència a l'ocupació va pronunciadament a la baixa, amb una lleugera frenada en el darrer any

del quinquenni. Concretament, en els darrers cinc anys aquesta taxa ha caigut casi set punts (6,98%), i la darrera variació interanual suposa un inapreciable +0,15%.

TAXES D'OCUPACIÓ Mitjanes anuals en percentatges

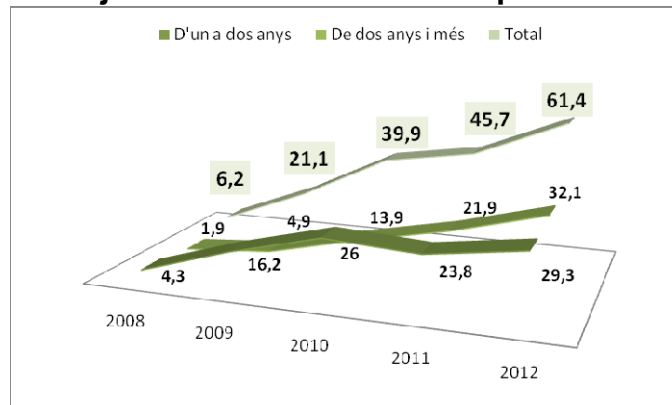
4.- Les tendències de la descohesió:

Cada cop són més evidents les passarel·les entre: a) un mercat laboral amb problemes d'atur de llarga durada, que esdevé estructural; b) algunes flexibilitats amb manca de seguretat; que esdevenen en situacions de precarietat, i c) el risc de pobresa de les persones treballadores. Aquestes connexions han estat analitzades en el número 14 de *TEMES SOCIOECONÒMICS GADESÓ* per la qual cosa no repetirem allò que ja hem dit. Ens limitarem a observar, idò, les mitjanes anuals del quinquenni de crisi (2008-2012) dels aspectes que, al nostre entendre, són elements del mercat laboral que provoquen empobriment i, per tant, elements de descohesió social.

El primer i, sens dubte, el més important és l'atur de llarga durada que, tant en termes absoluts com mesurat en taxes, presenta un augment espectacular. El nombre de persones actives en aquesta situació (més d'un any en atur) s'ha incrementat en el quinquenni en un 890%. Més important és encara la pujada que, en aquest període, té el nombre de les persones que fa dos i més anys que estan en atur: l'increment és d'un impressionant 1.589%.

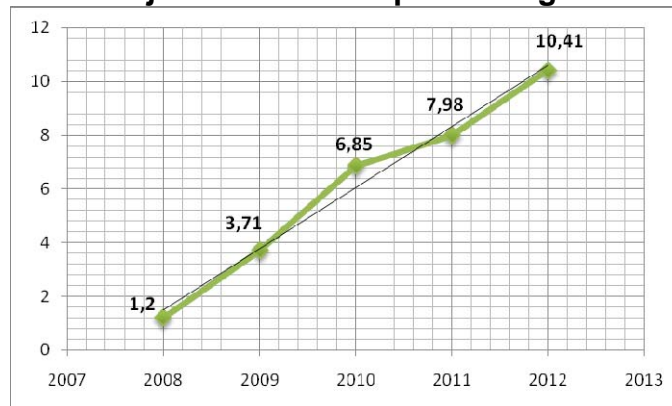
Lluny d'amainar, l'atur de llarga durada ha seguit augmentant en el recentment acabat any 2012. En relació a l'any anterior, l'atur creix en general un 34,4% i l'atur de dos i més anys ho fa en un 46,6%.

ATUR DE LLARGA DURADA Mitjanes anuals en milers de persones

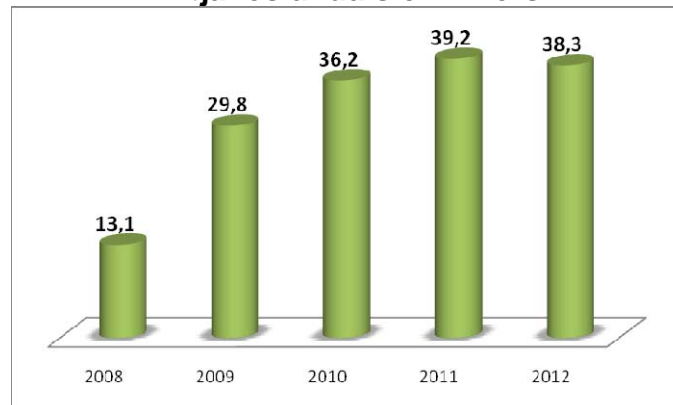
Òbviament la proporció de persones aturades de llarga durada sobre el total de la població aturada ha tingut, també, un gran estirabot: + 9,2 punts en el quinquenni i + 2,43 punts en el darrer any.

TAXES D'ATUR DE LLARGA DURADA Mitjanes anuals en percentatges

En relació a l'atur com a factor principal de descohesió social lligat al funcionament del mercat de treball, la dada de les llars amb tots els seus membres actius en atur incorpora una altra informació cabdal: La fragilitat de la xarxa familiar més pròxima per fer front a les necessitats materials bàsiques. A la gràfica següent es pot observar que en cinc anys, del 2008 al 2012, han augmentat un 192% les llars que no tenen a cap membre actiu treballant. La disminució del 2,3% del darrer any és, probablement, deguda a la disminució de llars d'immigrants que es veuen forçats a iniciar un camí de retorn als seus països d'origen.

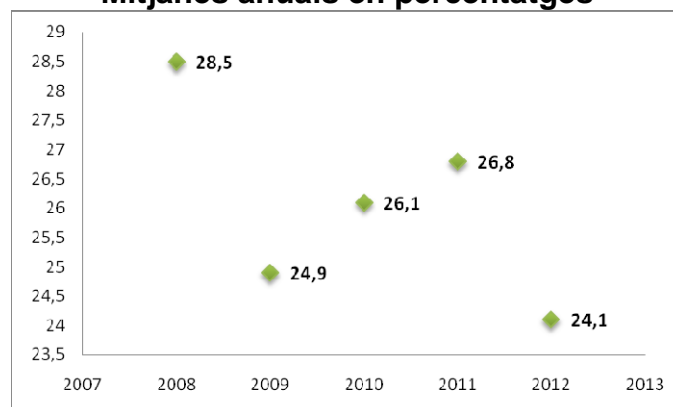
LLARS AMB TOTS ELS ACTIUS EN ATUR Mitjanes anuals en milers

Un altre factor de descohesió social és la temporalitat laboral. Val a dir que les vides laboral insegures i inestables dificulten la capacitat de consum i d'accés al crèdit i, conseqüentment, difícilment hi ha trajectòries socials ascendents associades a la temporalitat laboral.

Gairebé tota la literatura sobre el mercat laboral espanyol i balear està molt documentat que els efectes de la crisi –especialment en el primer any- han estat d'una major destrucció d'ocupació temporal que no de la fixa. La següent gràfica ens mostra que hi ha una forta caiguda percentual de la temporalitat el primer any de crisi, un posterior repunt, i una baixada en el darrer any. En qualsevol cas, durant aquests anys, gairebé una de cada quatre persones assalariades té una ocupació temporal.

TEMPORALITAT DE LA POBLACIÓ ASSALARIADA Mitjanes anuals en percentatges

L'evolució del treball a temps parcial és molt important per copsar la situació laboral en termes de qualitat del treball i de la retribució que perceben les persones ocupades i, per tant, si hi ha més o manco persones treballadores amb dificultat econòmiques.

Per interpretar bé les dades sobre temps parcial cal tenir en compte, per una banda, que tots els informes realitzats indiquen que molt majoritàriament el treball a temps parcial és no desitjat, és a dir, les persones treballen a jornada reduïda perquè no troben treball a jornada completa. Per una altra costat, s'ha de tenir present que

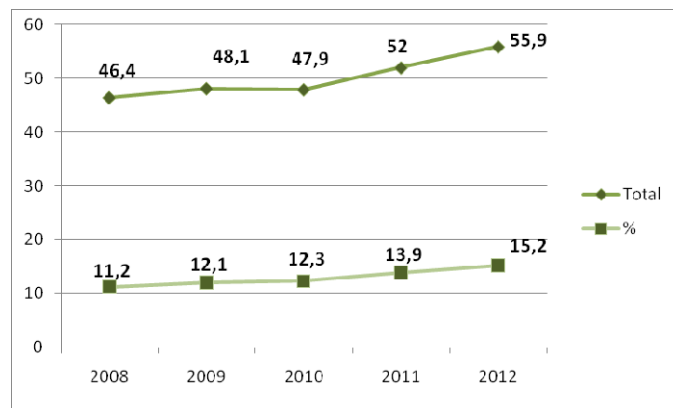

l'EPA classifica com ocupats a temps parcial a aquelles persones, de 16 o més anys, amb una jornada laboral inferior a les 30 hores setmanals. Hom pot concloure que moltes persones figuren com a ocupades tot i que la seva situació és de subocupació i en alguns casos de "quasi atur".

Per tant, en la mesura que augmenta el nombre de persones assalariada a temps parcial (els nostres particulars "Minis Jobs") augmenten les persones i les famílies entorn al llindar de la pobresa. Tal com és pot veure a la següent gràfica, en aquesta situació ja hi és el 15,2% de la població assalariada illenca.

POBLACIÓ ASSALARIADA TEMPS PARCIAL

Mitjanes anuals en milers de persones i % sobre total persones assalariades

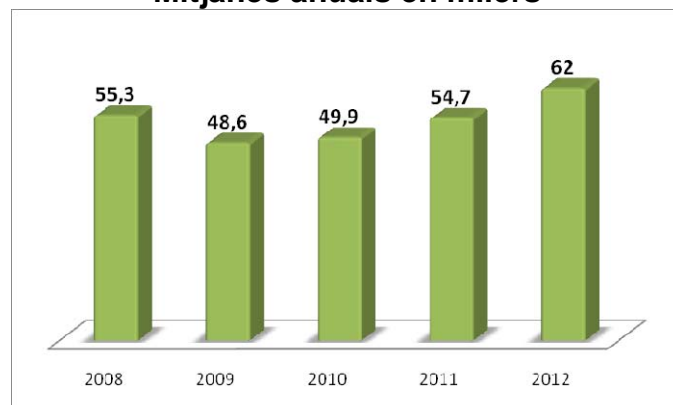

L'evolució alcista de l'ocupació parcial (un 20,5% en cinc anys i un 7,5% en el darrer any), lluny de ser un símptoma positiu de flexibilitat del mercat treball, és un evident augment del risc de pobresa i de descohesió social.

La darrera gràfica indica que en els primers anys de la crisi va haver-hi una baixada de treballadors i treballadores per compte propi, és ha dir, el sotrac de l'activitat econòmica provocà un lògic descens dels micro autònoms. Però vet aquí que, a partir de l'any 2010, s'inicia una ascens fins arribar a l'any passat que registra xifres records de treballadors independents i/o empresaris sense assalariats.

TREBALLADORS INDEPENDENTS / EMPRESARIS SENSE ASSALARIATS

Mitjanes anuals en milers

Aquesta progressió no és creïble que es produeixi en un context d'atonía de l'activitat econòmica i laboral illenca, d'absència de crèdit financer per noves activitats empresarials, i d'augment de l'atur. Hom pot concloure que la prolongació de la crisi provoca una progressiva conversió no desitjada de treball per compte d'altri en treball per compte propi, o dit d'una altra manera, augmenten els "falsos autònoms" i el nombre de Treballadors Autònoms Econòmicament Dependents (TRADE). És a dir, l'estratègia competitiva de algunes empreses passa per incrementar les àrees descentralitzades de l'activitat empresarial. El que abans eren ofertes d'incorporació a les plantilles, ara són ofertes d'activitats per a autònoms.

Aquesta nova forma de precarització del mercat laboral, que, associa la precarietat econòmica i la incertesa de la duració de la relació "laboral atípica" amb una protecció social (prestació d'atur, d'invalidesa transitòria o de jubilació) absolutament precària, esdevé en un altre factor de descohesió social.

5.- Conclusions i propostes de la Fundació Gadeso:

⇒ Durant l'any 2012 en el mercat de treball de les Illes Balears no s'han observat símptomes de millora, ans al contrari, la població aturada ha crescut un 8,8,% en relació a l'any anterior i en el quinquenni 2008-2012 acumula un creixement del 142,6%.

⇒ Balears assoleix l'any 2012 la major taxa mitjana d'atur de la seva història amb un 23%. S'incrementa en 12,99 punts en els cinc anys de crisi i un 1,3% en el darrer any.

⇒ El deteriorament del mercat de treball queda palès amb la caiguda de la població assalariada: 11,2% en el quinquenni i 1,4% en 2012 en relació a l'any 2011.

⇒ La prolongació de la crisi i l'absència de polítiques actives de millora de l'ocupació provoquen fenòmens de descohesió social. El més evident és l'atur de llarga durada, que s'incrementa un 890% durant el quinquenni. L'atur de molt llarga durada (dos i més anys en atur) augmenta un 1.589%.

⇒ La gran quantitat de llars amb tots el seus membres actius en atur, que ha augmentat un 192% des de l'any 2008 al 2012 i que gairebé ja assoleix la xifra de 40.000, colpeja la xarxa familiar més pròxima i augmenta les situacions de vulnerabilitat social.

⇒ Contràriament a allò que manté el pensament dominant, la temporalitat, el treball a temps parcial i l'augment de treballadors falsament autònoms no es poden considerar elements positius de flexibilitat del mercat laboral. En la majoria dels casos són situacions de fragilitat, que esdevenen en situacions de carències materials i de descohesió social.

Per tot el que hem dit, des de la Fundació Gadeso considerem que:

- Hem d'insistir en les propostes d'actuació que hem fet en els números 13, 14 i 15 de *TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO*.
- Particularment urgent és articular polítiques actives d'ocupació per al col·lectiu de persones aturades de molt llarga durada (més de dos anys) i que gaudeixen de una nul·la o molt precària prestació.
- En la nostra opinió ha arribat el moment d'**engegar el debat social i polític sobre la conveniència i la viabilitat de la implantació a Balears d'una Renda Garantida de Ciutadania per assegurar els mínims d'una vida digna a les persones, a les famílies i als nuclis de convivència que es troben en situació de pobresa.**

Una publicació de la Fundació Gadeso

www.gadeso.org